1609 (2022-2023) – Nr. 1
ingediend op 6 maart 2023 (2022-2023)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme
uitgebracht door Annick Lambrecht en Orry Van de Wauwer

over mensenrechten

verzendcode: BUI

Vlaams Parlement

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme:

Voorzitter: Cathy Coudyser.

Vaste leden:
Cathy Coudyser, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Joris Nachtergaele, Karl Vanlouwe;
Johan Deckmyn, Carmen Ryheul, Kristof Slagmulder;
Karin Brouwers, Vera Jans;
Emmily Talpe, Bart Tommelein;
Staf Aerts, Tine Van den Brande;
Annick Lambrecht.

Plaatsvervangers:
Maaike De Vreese, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Steven Vandeput, Manuela Van Werde;
Adeline Blancquaert, Stefaan Sintobin, Anke Van dermeersch;
Orry Van de Wauwer, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Marino Keulen;
Chris Steenwegen, Jeremie Vaneeckhout;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:
Jos D'Haese.

INHOUD

1. Toelichtingen 4
1.1. Toelichting door Delphine Delouvroy en Thomas Peeters 4
1.2. Toelichting door Pascal Walrave 6
1.3. Toelichting door Marleen Steenbrugghe 7
1.4. Toelichting door Wies De Graeve 9
2. Vragenronde 12
2.1. Tussenkomst van Johan Deckmyn 12
2.2. Tussenkomst van Orry Van de Wauwer 13
2.3. Tussenkomst van Staf Aerts 14
2.4. Tussenkomst van Emmily Talpe 14
2.5. Tussenkomst van Annick Lambrecht 15
3. Antwoordronde 15
3.1. Antwoord van Delphine Delouvroy en Thomas Peeters 15
3.2. Antwoord van Pascal Walrave 16
3.3. Antwoord van Marleen Steenbrugghe 17
3.4. Antwoord van Wies De Graeve 18
Gebruikte afkortingen 20
Bijlage: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op 7 februari 2023 hielde de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme een gedachtewisseling over mensenrechten.

De volgende sprekers hebben een toelichting gegeven:
- Delphine Delouvroy, afdelingsverantwoordelijke Juridisch en Internationaal Expertisecentrum van het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken;
- Thomas Peeters, juridisch beleidsmedewerker Mensenrechten van het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken;
- Pascal Walrave, strategic project lead van Flanders Investment & Trade;
- Marleen Steenbrugghe, ambassaderaad Mensenrechten bij de Permanente Vertegenwoordiging van de Europese Unie bij de Verenigde Naties in Genève;
- Wies De Graeve, directeur Amnesty International Vlaanderen.

De sprekers van DKBUZA hebben voor hun toelichting gebruikgemaakt van een presentatie die terug te vinden is op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichtingen

1.1. Toelichting door Delphine Delouvroy en Thomas Peeters

Delphine Delouvroy wijst erop dat in België mensenrechten geen aparte bevoegdheid zijn. Elke overheid heeft de opdracht de mensenrechten te garanderen en te verwezenlijken binnen haar eigen bevoegdheden. Voor Vlaanderen is het niet alleen een juridische en ethische verplichting ten opzichte van de eigen burgers, maar ook een richtinggevend element voor het buitenlandse beleid.

In december 2011 nam de Vlaamse Regering een document aan getiteld 'Mensenrechten en het Vlaams Internationaal Beleid'. Enkele jaren later is dat herbevestigd. Ook vandaag geeft het een goed beeld van wat mensenrechten in het buitenlandse beleid betekenen.

De nota bevat twee beleidsdoelstellingen: de naleving van de mensenrechten garanderen in de beleidsdomeinen die tot de Vlaamse bevoegdheden horen en mensenrechten uitdragen in internationale relaties en activiteiten.

De beleidsdoelstellingen zijn toepasbaar in de zeven uitgangspunten.

Ten eerste is er de parlementaire instemming met mensenrechtenverdragen. Zo worden dit rechtsnormen die zowel in de internationale als in de interne rechtsorde gelden. Daaraan gekoppeld engageert Vlaanderen zich om kwalitatief te rapporteren aan de VN, de Raad van Europa, enzovoort over de toepassing van mensenrechtenverdragen in Vlaanderen.

Ten tweede hebben mensenrechten een band met heel wat aspecten van de Vlaamse bevoegdheden, met gevolgen voor het Vlaamse beleid en de regelgeving, dus is inzet op interne vorming relevant.

Een derde aspect is de klemtoon op vier mensenrechtengroepen in het buitenlandse beleid:
- respect voor de fysieke integriteit;
- strijd tegen discriminatie;
- kinderrechten;
- het recht op behoorlijke arbeidsomstandigheden.

Dat betekent niet dat andere mensenrechten minder belangrijk zijn, of dat de universaliteit van de mensenrechten in vraag wordt gesteld. Het is gewoon een focus voor de acties.

Het volgende uitgangspunt zijn de sociale grondrechten in groei- en ontwikkelingslanden. In de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zijn de mensenrechten een zogenaamde kernwaarde. Projecten kunnen dus bijdragen aan een breed gamma mensenrechten, zoals economische rechten, sociale rechten, culturele rechten, het recht op voedsel, op land enzovoort. Dat is ook zo bepaald in het kaderdecreet Ontwikkelingssamenwerking.[1]

Het gebruik van het criterium goed bestuur voor bilaterale samenwerking is het zesde uitgangspunt. Vlaanderen kan dat aankaarten via dialoog met die landen, via diplomatieke contacten, vaak eerder vertrouwelijk. Vlaanderen heeft niet met elk land bilaterale relaties, vandaar het belang van het multilaterale en Europese kader. De EU is een belangrijke hefboom voor het buitenlandse beleid, zeker voor de mensenrechten.

Een laatste uitgangspunt is de aandacht voor en de afweging van ethische, economische en veiligheidselementen in de uitvoering van het Wapenhandeldecreet[2], de vrijhandels- en investeringsakkoorden en het maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Bij de controle op de strategische goederen spelen de eerbiediging van de mensenrechten en het internationale recht in het algemeen, een belangrijke rol. Dat is vertaald in het Vlaamse regelgevende kader. Het vergunningenbeleid is vastgelegd in het Vlaamse Wapenhandeldecreet, dat een omzetting is van het Europese beleid. Vlaanderen heeft er evenwel voor gekozen om voor de analyse van de component mensenrechten verder te gaan dan wat Europees wordt opgelegd.

Wat in de nota staat, is bevestigd in het huidige Vlaamse regeerakkoord en de beleidsnota Buitenlands Beleid en Ontwikkelingssamenwerking (*Parl.St.* Vl.Parl. 2019-20, nr. 122/1). Daarnaast is er een specifieke strategische doelstelling in de beleidsnota die zegt dat Vlaanderen ervoor ijvert dat de internationale en Europese mensenrechtenverdragen wereldwijd beter nageleefd worden.

Thomas Peeters zoomt in op de praktijk. Vlaanderen zet diverse instrumenten in via diverse gremia. De eerste manier om mensenrechten te bevorderen, is via dialoog en internationale samenwerking. Zo brengen de minister-president en de diplomaten in diplomatieke contacten mensenrechten vaak ter sprake, bijvoorbeeld in brieven naar het Iraanse regime over Ahmadreza Djalali en naar het Egyptische regime over Ahmed Samir Santawy. In de zomer van 2021 heeft de minister-president naar aanleiding van de gedwongen landing van de Ryanairvlucht de Wit-Russische ambassadeur uitgenodigd om duidelijk te maken dat Vlaanderen de manier waarop het Wit-Russische regime met zijn bevolking omgaat niet accepteert.

Aangezien Vlaanderen een bescheiden actor is, is samenwerking met gelijkgestemden belangrijk, in Europees en multilateraal verband. Zo veroordelen beide landen in de slotconclusie van de Vlaams-Nederlandse top samen de Russische agressie in Oekraïne. Vlaanderen kan trachten de EU aan te sporen om mensenrechten te bevorderen, bijvoorbeeld via sancties tegen landen die de mensenrechten schenden of via diplomatieke initiatieven van de Europese Dienst voor Extern Optreden. Dat gebeurt binnen het Belgische kader. Een ander voorbeeld om de hefboom van de EU te gebruiken, is dat de Vlaamse diplomate in Malawi aansluit bij de mensenrechtendialoog tussen de EU en de Malawische overheid. Vlaanderen ondersteunt

[1] https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1016071.html
[2] https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1021895.html

het Europese en multilaterale kader ook door mee te werken aan normen, bijvoorbeeld de IAO-normen voor arbeidsrechten en waardig werk. Vlaanderen vraagt verder respect voor gendergelijkheid in de toepasselijke multilaterale gremia. Het hamert op het belang van seksuele en reproductieve gezondheidsrechten.

Een andere manier om mensenrechten te bevorderen, is financieel. De minister-president keert subsidies uit aan organisaties die de mensenrechten bevorderen, bijvoorbeeld aan het fonds van nobelprijswinnares Nadia Murad die de Jezidi in Noord-Irak steunt; aan Scholars at Risk; aan het International Strategic Action Network for Security en het Viasna Human Rights Centre, de Wit-Russische voor-vechters van de democratie; aan organisaties die de lgbtqi+-zaak verdedigen. Ook multilateraal stelt Vlaanderen fondsen ter beschikking: onder meer aan de IAO, de Raad van Europa, UNAIDS of UNRWA.

Ook het Europese handels- en investeringsbeleid waar Vlaanderen aan meewerkt, is een hefboom voor mensenrechten, milieu en economische groei, voornamelijk voor de duurzame ontwikkeling en de aspecten die raken aan de IAO-conventies.

Andere manieren om in het economische beleid de mensenrechten te bevorderen, is met een gedegen controle op de strategische goederen en een beleid voor inter-nationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen. Vlaanderen heeft vorig jaar de lopende en toekomstige acties op het vlak van maatschappelijk verantwoord internationaal ondernemen opgelijst. Dat past in het tweede Belgische nationale actieplan Bedrijven en Mensenrechten en is als mededeling aan de Vlaamse Regering verschenen in april 2022. Deze bijdrage bevat een overzicht van Vlaamse acties, onder andere bij overheidsopdrachten en acties ondernomen door het Departement Werk en Sociale Economie via het netwerk Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen-Vlaanderen.

Tot slot wijst hij de parlementsleden op het Vlaams-Nederlandse TruStone-initiatief met als doel ketenzorg bij natuursteenbedrijven te bevorderen. Hiermee bevordert dit het respect voor de mensenrechten in de toeleveringsketens van natuursteen-bedrijven en brengt het het concept van due diligence in de praktijk. Als overheid doet men dat door ketenzorg te vragen in de bestekken, zowel in die van de Vlaamse overheid als in die van de lokale besturen. Voorlopig hebben een dertigtal gemeenten zich hiertoe geëngageerd, maar het is de bedoeling dat op termijn alle Vlaamse gemeenten tot dit initiatief toetreden.

1.2. Toelichting door Pascal Walrave

Pascal Walrave zegt dat FIT vooral beleid omzet in acties en activiteiten. Het agent-schap heeft geen apart mensenrechtenbeleid, maar de zorg ervoor zit vervat in het ruimere thema maatschappelijk verantwoord internationaal ondernemen. FIT ziet het als zijn taak om over dit thema breed te sensibiliseren, uiteraard binnen de juridisch voorgeschreven grenzen, zoals VN-resoluties, EU-embargo's en de vrijhandels-akkoorden. Europees of multilateraal overleg wordt onder meer voorbereid in de Werkgroep Europees Handels- en Investeringsbeschermingsbeleid.

FIT informeert en sensibiliseert dus vooral over de 'Guiding Principles on Business and Human Rights' van de VN. Die VN-leidraad vormt een mijlpaal in de bescherming van mensenrechten. Het is de eerste wereldwijde standaard die de negatieve impact van de activiteiten van ondernemingen op mensenrechten wil aanpakken. Vlaanderen en FIT werkten mee aan de vertaling ervan in het eerste nationale actieplan. Ze zetten hun schouders momenteel onder de voorbereiding van een tweede nationaal actieplan. In dat actieplan staat onder meer dat tijdens iedere handelsmissie er minstens een onderwerp op tafel moet komen dat te maken heeft met maatschappe-lijk verantwoord ondernemen. In Ivoorkust is bijvoorbeeld Callebaut komen uitleggen hoe het samenwerkt met lokale boeren.

FIT sensibiliseert bedrijven, bedrijfsgroeperingen en bedrijfsleiders concreet via webinars en informatie op de website, nieuwsbrieven, met specifieke seminaries, tijdens handelsbeurzen, bij de vele bedrijfscontacten van het binnen- en buitenlandse netwerk. De meeste begeleiding, informatie en sensibilisering van FIT gebeurt immers een-op-een.

Vermeldenswaardig is ook dat het agentschap op 15 december 2022 in de reeks bedrijfsgerichte informatiesessies een seminarie organiseerde met als thema 'De zorgplicht van internationale bedrijven op het vlak van mensenrechten'. Dat past in een breder debat over de bindende zorgplichtwetgeving. FIT heeft daarover op 1 juni 2022 de webinar 'De zorgplicht van Vlaamse ondernemingen en hoe internationale richtlijnen een kader kunnen bieden' georganiseerd.

Een belangrijke mijlpaal in het informeren en sensibiliseren over MVIO was mei 2018 toen FIT als een van de eerste overheidsinstanties in Vlaanderen in de reeks 'Leidraad voor internationaal ondernemen' en in samenwerking met CIFAL Flanders een werkboek lanceerde, namelijk de praktische gids 'Verduurzamen van internationaal ondernemen, aan de slag met de VN-duurzame ontwikkelingsdoelstellingen ter versterking van de bedrijfsstrategie'. In 2023 komt er daarvan een geactualiseerde versie. Over het verduurzamen van internationaal ondernemen organiseerde FIT dan weer op 8 december 2022 een seminarie.

Daarnaast biedt FIT opleidingen over duurzaamheid en de VN-leidraad voor het eigen personeel aan. In het kader van de actieve sensibilisering geven FIT en MVO-Vlaanderen extra ruchtbaarheid aan de Sustatool, die kmo's de mogelijkheid geeft om diverse duurzaamheidsdoelstellingen in de dagelijkse werking te integreren. Een ander praktische tool is de MVO-risicochecker, een Nederlandse website voor bedrijven, die per sector en per land risicoanalyses en aanpaksuggesties geeft.

Kortom, FIT vult concreet en via verschillende media voor een ruim aantal sectoren zijn informatietaak over maatschappelijk verantwoord internationaal ondernemen in, in samenwerking met en als lid van de raad van bestuur van CIFAL Flanders, en met DKBUZA. Het agentschap is ervan overtuigd zo een actieve maar bescheiden rol te vervullen in het onder de aandacht brengen en verbeteren van onder meer de mensenrechtensituatie in de landen waarmee Vlaanderen internationaal onderneemt. FIT zal dat ook voortzetten.

1.3. Toelichting door Marleen Steenbrugghe

Marleen Steenbrugghe is lid van het Mensenrechtenteam bij de Permanente Vertegenwoordiging van de EU bij de VN in Genève. De voornaamste opdracht is de EU te vertegenwoordigen in de VN-mensenrechtenraad, in nauwe coördinatie met alle EU-lidstaten. Aandacht voor de mensenrechten is een van de VN-pijlers, naast internationale vrede en veiligheid én economische en sociale ontwikkeling.

Het zwaartepunt van de mensenrechtenpijler ligt in Genève omdat de VN-Mensenrechtenraad er gevestigd is, maar ook omdat het de thuisbasis is van de VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten en zijn bureau. Dat bureau is de leidinggevende VN-entiteit over de mensenrechten. Naast het hoofdkantoor heeft het een honderdtal zogenaamde veldkantoren wereldwijd. Die houden zich vooral bezig met technische bijstand aan de landen waar ze gevestigd zijn.

De Mensenrechtenraad houdt drie sessies per jaar, rond maart, juni en september die vier tot vijf weken duren. Los daarvan kan de raad ook samengeroepen worden voor speciale sessies. Dat is dan één dag over één specifiek onderwerp. De laatste gingen over Iran, Oekraïne en Ethiopië. Tussendoor is er ook heel wat intersessioneel werk. Aan de Mensenrechtenraad zijn immers een heel aantal mechanismen verbonden, waaronder de Universele Periodieke Doorlichting, een soort peerreviewmechanisme

waarbij elk land ongeveer om de vier jaar uitgenodigd wordt om zijn mensenrechtenbeleid voor te stellen en aan te tonen hoe het zijn internationale verplichtingen uitvoert. Het krijgt dan aanbevelingen van de andere landen om zijn beleid te verbeteren.

Het werkingskader is in eerste instantie de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) die dit jaar zijn 75ste verjaardag viert en de negen mensenrechtenverdragen waaronder het BUPO-verdrag, het Kinderrechtenverdrag, het verdrag tegen foltering en de bijhorende facultatieve protocollen. Alle verdragspartijen hebben een periodieke rapporteringsplicht.

De belangrijkste output van de Mensenrechtenraad zijn VN-resoluties. Ten eerste zijn er de thematische resoluties over klassieke thema's zoals het recht op onderwijs, recht op een vrije meningsuiting, afschaffing van de doodstraf, maar ook over minder klassieke thema's zoals artificiële intelligentie, desinformatie, privacy en de coronacrisis. Naast de thematische resoluties zijn er ook resoluties over één land, bijvoorbeeld over Oekraïne, Rusland, Afghanistan, Myanmar, Syrië, Venezuela, Ethiopië. In die resoluties kan de internationale gemeenschap onder andere haar bezorgdheid uiten over bepaalde gebeurtenissen, studies bestellen over een bepaald onderwerp, een speciale rapporteur aanstellen, of, bij ernstige mensenrechtenschendingen op grote schaal, een internationale onderzoekscommissie oprichten. De onderhandelingen over resoluties duren meerdere weken en eindigen ofwel in een consensus ofwel in een stemming. Belangrijk om te weten is dat alle VN-lidstaten kunnen deelnemen aan de onderhandelingen, maar dat er maar 47 stemgerechtigde leden zijn. De leden van de Mensenrechtenraad worden door de Algemene Vergadering in New York verkozen voor een mandaatperiode van drie jaar. België heeft zijn kandidatuur gesteld om opnieuw lid te worden vanaf 2024.

Een meerderheid opbouwen is niet zo evident. Omdat de zetels geografisch verdeeld zijn, is crossregionale steun nodig. De Afrikaanse groep en Aziatische groep (Asia Pacific Region) hebben elk dertien zetels, de Latijns-Amerikaanse en Caribische landen acht, de groep van West-Europese en Andere Landen, onder andere de Verenigde Staten, Australië, Canada, IJsland, Zwitserland zeven, de laatste groep, de Oost-Europese heeft zes zetels. Om een resolutie te laten goedkeuren, is een twintigtal stemmen nodig. Dus moet Europa altijd naar steun zoeken om zijn wereldbeeld op de agenda te houden.

Behalve geografische groepen zijn er in de Mensenrechtenraad ook politieke groepen actief: de EU, maar ook de Afrikaanse Unie is een blok dat sterk solidair is en Afrikaanse oplossingen voor Afrikaanse problemen naar voren schuift. Een ander blok is de Beweging van Niet-Gebonden Landen, een erfenis uit de Koude Oorlog. Deze Non-Aligned Movement is opgericht in 1961 en telt ongeveer 120 landen die zich niet formeel wilden aligneren met een van de grote machtsblokken. Oorspronkelijk legden zij de focus op dekolonisatie, strijd tegen imperialisme, soevereiniteit, territoriale integriteit. Vandaag besteden ze veel aandacht aan ongelijkheid, veroorzaakt door globalisering, neokolonialisme, interferentie in binnenlandse aangelegenheden, vaccinnationalisme enzovoort.

Twee andere groepen hebben ook een grote invloed op de werkzaamheden. Ten eerste is er de Like-Minded Group, een groep van meer dan vijftig landen, met onder meer China, Cuba, Venezuela, Egypte, Rusland, Wit-Rusland, vaak landen waarmee de EU van mening verschilt. Deze groep beroept zich geregeld op de nationale soevereiniteit en het non-interventiebeginsel om te argumenteren dat de Mensenrechtenraad de legitimiteit niet heeft om zich uit te spreken over binnenlandse aangelegenheden. In de visie van de WEOG is er na de Tweede Wereldoorlog een internationale rechtsorde gecreëerd, waarbij landen vrijwillig de mensenrechtenverdragen ratificeerden en internationale verplichtingen aangingen. Dat engagement gaat volgens hen gepaard met een vorm van internationaal toezicht via de Mensenrechtenraad.

Een laatste belangrijk blok is de Organisatie voor Islamitische Samenwerking. Opgericht in de jaren zestig, vertolkt het de stem van de moslimwereld met als coördinator Pakistan en leden als Egypte, Indonesië, Maleisië en nog heel wat landen in West-Afrika. Van de 47 leden in de Mensenrechtenraad zijn er momenteel 19 lid van de OIS. Zij zijn gevoelig voor discussies over vrijheid van religie en geloof, vrouwenrechten, maar ook over landen als Afghanistan, Myanmar en China. Sommige landen maken deel uit van meerdere groepen. Zo is Egypte lid van de Afrikaanse groep, van de OIS en van de Like Minded Group.

De Mensenrechtenraad is een spiegel van wat er in de wereld gebeurt. Hij voelt de weerslag van een wereld waar 'power politics' en geopolitiek op de voorgrond treden. Momenteel is er een 'battle of narratives' aan de gang, die het internationale mensenrechtendiscours sinds WOII onder druk zet. Er is meer en meer samenwerking tussen landen waarvan de mensenrechtenrecords niet indrukwekkend zijn. Dat is niet nieuw, maar terwijl het vroeger vooral gericht was op het elkaar de hand boven het hoofd houden, zijn er nu bewuste pogingen om de agendasetting te beïnvloeden en het narratief te doen kantelen door alternatieve lezingen van het internationaal recht te promoten, openlijk misinformatie te verspreiden, de rol van het maatschappelijk middenveld terug te dringen, bijvoorbeeld door de sprekerslijsten te overspoelen met ngo's van weinig zuivere herkomst. Voorts doen ze pogingen om de financiering van internationale onderzoekmechanismen te blokkeren en om kandidaten bij wiens onafhankelijkheid vragen kunnen worden gesteld, op internationale functies te krijgen. Dat ondergraaft het systeem. De onderhandelingen zijn ook veel transactioneler geworden. Er wordt veel meer gelobbyd, als het nodig is tot op ministerieel niveau. Landen als China en Rusland investeren ook bewust in coalities. Het activisme van China tegen racisme en kolonialisme is geen toeval. Het is een ideaal onderwerp voor wie een wig wil drijven tussen de westerse landen, voormalige koloniale mogendheden en het globale Zuiden.

De EU en haar lidstaten blijven ijveren voor de mensenrechten als prioriteit op multilateraal vlak. Bepaalde rechten en vrijheden die in Europa als evident worden aanvaard, zijn dat elders niet, bijvoorbeeld in Afghanistan. Ook de EU-economie is gebaat bij een stabiele en voorspelbare wereldorde. De beste garantie voor duurzame vrede is een democratische, open maatschappij, gestoeld op de 'rule of law' en op sterke onafhankelijke instellingen waar er ruimte is om op een vreedzame manier opinies te ventileren. Dus is het belangrijk dat de EU aanwezig is, voldoende mankracht inzet, strategisch is in bijvoorbeeld haar lobbywerk bij Afrikaanse en Aziatische landen, maar ook flexibel genoeg is om in te zetten op onderwerpen die voor anderen van belang zijn, bijvoorbeeld maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het is ook belangrijk dat de EU de nodige aandacht besteedt aan de discussies over voedselveiligheid.

1.4. Toelichting door Wies De Graeve

Wies De Graeve drukt zijn appreciatie uit voor de openheid van het Vlaams Parlement om een gedachtewisseling over de mensenrechten te organiseren en hierin de bijdrage te vragen vanuit Amnesty International.

Amnesty International is een wereldwijde mensenrechtenbeweging. Samen met meer dan 10 miljoen supporters wereldwijd, zet ze zich in om mensenrechtenschendingen aan te klagen, veranderingen teweeg te brengen en mensen die arbitrair gevangen zitten, vrij te krijgen. Amnesty Vlaanderen kan rekenen op zo'n 80.000 vrijwilligers, schenkers en activisten van alle generaties. Het streven naar meer respect voor de mensenrechten gebeurt op basis van eigen onderzoek dat aan hoge standaarden voldoet. Met de resultaten ervan gaan activisten, persverantwoordelijken, lokale actiegroepen, onlinenetwerken en lobbyisten aan de slag. De sterkte is de combinatie van lokale verankering en een internationaal georganiseerde beweging, waardoor AI op elk niveau kan inspelen: van de Verenigde Naties tot in het kleinste

dorp, in de spirit van Eleanor Roosevelt die al zei dat universele mensenrechten dicht bij huis beginnen.

Belangrijk is ook dat Amnesty International het hele spectrum van de mensenrechten bestrijkt: van burgerlijke politieke rechten tot economische, sociale en culturele rechten. Amnesty International bestaat meer dan zestig jaar en de relevantie van de missie is niet minder geworden. De geschiedenis toont dat successen op het vlak van mensenrechten wel degelijk mogelijk zijn, maar ook dat verandering niet van de ene op de andere dag gebeurt. Het vergt doorzettingsvermogen en geloof in de kracht van menselijkheid. De vrijlating van tienduizenden mensen die gevangen zaten wegens hun identiteit of levenswijze, het einde van de doodstraf in tientallen landen, onaantastbaar gewaande leiders die ter verantwoording werden geroepen, gewijzigde wetten: het toont dat mensenrechtenwerk niet voor niets is.

Tegelijk lijkt het de afgelopen jaren soms alsof de doos van Pandora is geopend die de wereld in een globale mensenrechtencrisis heeft gestort: de wereldwijde ongelijkheid, de klimaatcrisis, uitbreidende conflicten enzovoort. Voor geen van deze crises is Vlaanderen immuun. Ze sijpelen ook onze samenleving binnen en vragen om een principieel en daadkrachtig mensenrechtenbeleid.

Voor de leden van de Commissie voor Buitenlands Beleid ligt de voornaamste focus op mensenrechten in het Vlaamse internationaal beleid. Mensenrechten internationaal uitdragen, begint echter met het nakomen van de eigen verplichtingen. Dat stelt ook de Vlaamse strategienota Mensenrechten 2017-2020, het referentiedocument voor het Vlaamse mensenrechtenbeleid.

Mensenrechten zijn onlosmakelijk verbonden met heel wat aspecten van de Vlaamse bevoegdheden. Vlaanderen heeft zeker successen geboekt inzake ambitieuze beleidsmaatregelen, onder meer met het eerste Vlaamse actieplan ter bestrijding van seksueel geweld en het invoeren van een principieel – maar niet helemaal waterdicht – vergunningsbeleid voor wapenhandel. Tegelijkertijd blijven er grote tekortkomingen, die ook internationaal repercussies hebben. België en dus ook Vlaanderen voert bepaalde engagementen van internationaal ondertekende verdragen niet uit. Dat ondergraaft zijn positie om wereldwijd mensenrechten uit te dragen.

Een eerste voorbeeld is het uitblijven van een toezichtmechanisme op plaatsen van detentie, ter uitvoering van het optioneel protocol bij het Folterverdrag. Het wetgevende werk daarvoor ligt klaar, maar de deelstaten en het federale niveau moeten nog tot een oplossing komen. Ten tweede is er het uitblijven van een nationaal actieplan tegen racisme, hoewel het engagement al genomen werd in 2001. Ten derde heeft de Vlaamse Regering eenzijdig beslist uit het interfederale gelijkekansencentrum Unia te stappen. In de plaats daarvan wordt een Vlaams Mensenrechteninstituut opgericht. De leden van de raad van bestuur werden vorige week in dit parlement benoemd. Amnesty is net zoals erg veel andere middenveldorganisaties, een koele minnaar van dit nieuwe Vlaamse mensenrechteninstituut. De uitstap uit Unia is een riskante onderneming die de bescherming van gelijke kansen schade dreigt toe te brengen. De voorzieningen van het Vlaams Mensenrechteninstituut lijken minder bescherming te bieden. Voor de verdere versnippering van het mensenrechtenlandschap waren er weinigen vragende partij. Door de uitstap en de unilaterale oprichting van een Mensenrechteninstituut legt Vlaanderen resoluut en schijnbaar zonder overleg een hypotheek op de plannen om het Belgische mensenrechtenlandschap op orde te krijgen. Federaal was immers afgesproken om te streven naar een interfederalisering van het federale mensenrechteninstituut en om meer en nauwere samenwerking te stimuleren tussen de sectorale instanties. In 2026 wordt België voor de vierde keer geëvalueerd door het Universal Periodic Review van de Mensenrechtenraad. Het is weinig waarschijnlijk dat België zal voldoen aan zijn engagement om een nationaal mensenrechteninstituut met A-status in te richten.

Het zal dan de vierde keer op rij zijn dat het land daarin faalt en Vlaanderen draagt daar een grote verantwoordelijkheid voor.

De rode draad in de genoemde voorbeelden is dat samenwerken om te zorgen dat de mensenrechten van mensen in België worden gerespecteerd blijkbaar moeilijk is, waardoor uiteindelijk slachtoffers van mensenrechtenschendingen minder goed worden beschermd en straffeloosheid weliger kan tieren. Dat is ook de rode draad in het buitenlandse mensenrechtenbeleid.

De complexe staatsstructuur van dit land maakt het vast niet gemakkelijker, maar als beleidsvoerders er decennialang niet in slagen om knopen door te hakken, ligt dat vooral aan de prioriteit die eraan wordt gegeven. Als nieuwe initiatieven het nationale mensenrechtenkader verzwakken in plaats van versterken, is de vraag of de juiste motivatie wel aan de basis lag.

Mensenrechten zijn niet gebaat bij selectiviteit en dubbele standaarden. Bovenstaande inconsistenties in het Vlaamse mensenrechtenbeleid ondermijnen de geloofwaardigheid die Vlaanderen en België op het internationale toneel verdienen en nodig hebben om mensenrechten uit te dragen.

De spreker vervolgt met enkele aanbevelingen voor het Vlaamse internationale mensenrechtenbeleid. In de beleidsnota Buitenlands Beleid en Ontwikkelingssamenwerking die de strategische keuzes van de Vlaamse Regering weergeeft, wordt terecht gesteld dat respect voor mensenrechten moet doordringen in alle facetten van het internationaal beleid. Dat is een zogenaamde mainstreaming waarbij Vlaanderen in zijn internationaal beleid alle beschikbare hefbomen efficiënt en effectief inzet om mensenrechten te bevorderen. Het buitenlandse handelsbeleid is allicht een van de sterkste middelen daarvoor. Als zogenaamde meest open economie ter wereld, met een sterke nadruk op innovatie en een rol als logistieke draaischrijf van West-Europa, kan Vlaanderen de politieke en geopolitieke prijs van mensenrechtenschendingen bij zijn handelspartners gevoelig opdrijven. Amnesty International roept daarmee niet op tot economische of handelsmissieboycots naar landen die de mensenrechten met de voeten treden, maar wel om die economische banden en relaties te gebruiken om mensenrechtenproblemen op tafel te gooien. De mainstreaming werkt trouwens in twee richtingen: ook de Vlaamse economie en de rechtszekerheid van Vlaamse investeerders wordt er beter van als handelspartners mensenrechtenminnende democratieën worden.

Vlaanderen kan zijn handelsbeleid op het vlak van mensenrechten nog meer stroomlijnen en efficiënter maken. Zo gaf het op z'n minst een dubbel signaal toen Vlaams minister Zuhal Demir aangaf niet aanwezig te zijn op de klimaattop in Egypte, omdat het land "wetenschappers opsluit terwijl er voor politici en bedrijven de rode loper wordt uitgerold", terwijl FIT net dan op economische missie was in Egypte. Het is trouwens wél een positieve evolutie dat FIT, in voorbereiding op de missie naar Egypte, in gesprek ging met het Cairo Institute for Human Rights Studies en nadacht over hoe deze mensenrechtenbezorgdheden te integreren in de planning en de communicatie over de missie. Het engagement van FIT voor mensenrechten is iets om verder uit te diepen, consistent te maken en te verankeren, door bijvoorbeeld een eigen mensenrechtenbeleid te ontwikkelen. Voorts waarschuwt hij voor te veel vrijblijvendheid, waar een uitgeschreven mensenrechtenbeleid voor zou kunnen behoeden.

De beleidsnota stelt dat de "Vlaamse Regering bedrijven ertoe aanzet om de mensenrechten te eerbiedigen". Dat kan en moet ambitieuzer. Een wet die bedrijven verplicht om na te gaan of er in hun waardeketen mensenrechtenschendingen plaatsvinden en om slachtoffers van eventuele schendingen herstel aan te bieden, zou een meer impactvolle doelstelling zijn. Zo wordt de gepaste zorgvuldigheid, due diligence, wettelijk verankerd. Het internationaal recht stelt dat bedrijven een

dergelijke zorgplicht hebben. Dat bindende wetgeving voorlopig uitblijft, is jammer, maar ondertussen kan Vlaanderen ervoor zorgen dat het geen faciliteiten biedt aan bedrijven die tekortschieten voor die verplichtingen, zoals hun geen plaats aanbieden in een gesubsidieerde handelsmissie. Vlaanderen hoeft niet te wachten op het federale of Europese niveau om het eigen gedrag te reguleren.

Een bemoedigend voorbeeld van hoe de Vlaamse Regering wel degelijk een verschil kan maken met haar mensenrechtenbeleid, was de manier waarop de Vlaamse Regering zich heeft ingezet voor de vrijlating van de arbitrair gevangen gezette student Ahmed Samir Santawy, de partner van de Vlaamse Souheila Yildiz, mede trouwens dankzij de impulsen vanuit dit parlement. Hetzelfde geldt voor Ahmadreza Djalali. Deze aanpak, waarbij bilaterale contacten gebruikt worden om het over mensenrechten te hebben, dient Vlaanderen consequent toe te passen in al zijn diplomatieke ontmoetingen.

Na het handelsbeleid is de academische diplomatie een tweede kostbaar instrument dat Vlaanderen in zijn internationale toolbox heeft om de mensenrechten te bevorderen. De stille en publieke diplomatie van de Vlaamse Interuniversitaire Raad voor de vrijlating van Ahmed Samir Santawy heeft een verschil gemaakt. Hij is evenwel voorwaardelijk vrij, Amnesty International vraagt het parlement en de overheid te blijven ijveren tegen het illegale uitreisverbod tegen hem.

De spreker eindigt met een aantal concrete aanbevelingen voor de parlementaire commissie. Ten eerste kan het parlement zijn controlefunctie ten volle gebruiken door de mensenrechtenrapportering van de Vlaamse overheid voor internationale controlemechanismes op de voet te volgen. Het kan bijvoorbeeld hoorzittingen organiseren voor en na rapportagerondes en daarbij ook het relevante middenveld horen. Een belangrijke kans komt eraan bij de tussentijdse rapportage van Belgiës Periodiek Universeel Examen. Een andere mogelijkheid is een opvolging eisen van de goede werkwijze die Vlaanderen in de jaren 2012-2020 toepaste, door het mensenrechtenbeleid te expliciteren in een visienota met concrete engagementen en acties en een evaluatie daarvan. Het parlement en deze commissie kunnen de regering aanhoudend wijzen op de tekortkomingen met de naleving van mensenrechten binnen de Vlaamse bevoegdheden, zeker gezien de repercussies voor de internationale geloofwaardigheid van het land en de regio. Tot slot kan het een maximale mainstreaming van mensenrechten eisen in het Vlaamse buitenlandse beleid, zoals in de handels- en academische diplomatie, en dit in coördinatie met het federale niveau.

Naast die controlerol kan het parlement ook initiatieven nemen. Waar hiaten bestaan in de huidige mensenrechtenwetgeving in Vlaanderen, bijvoorbeeld op vlak van de zorgplicht voor de Vlaamse bedrijven, zou het zelf de lacunes kunnen invullen en zo mee het verschil maken voor mensenrechten, hier en wereldwijd.

2. Vragenronde

2.1. Tussenkomst van Johan Deckmyn

Johan Deckmyn weet dat sommigen geneigd zijn niet al te expliciete standpunten in instemmingsdecreten of bilaterale akkoorden in te nemen en als alternatief softpower naar voren schuiven. Hoe vertaalt men dat? Meer en meer blijkt trouwens dat dat weinig effect heeft. Het traditionele voorbeeld daarvan is China. Ook zijn er dubbele standaarden: de mensenrechten in Qatar komen wel aan bod bij het bouwen van stadions, maar niet bij de aankoop van gas. Hij vraagt welk kader DKBUZA en FIT daarvoor hanteren, binnen welke krijtlijnen ze ageren. Allicht zijn bedrijven niet geneigd om hun deals in gevaar te brengen door clausules over de mensenrechten in te voegen.

Delphine Delouvroy hamert op het belang van gemeenschappelijke standpunten en haalt daarvoor het Vlaams-Nederlandse standpunt over de veroordeling van de Russische agressie aan. Hoe zit het evenwel met de gemeenschappelijke Belgische standpunten? Tussen Vlaanderen en Wallonië zijn er verschillende visies over mensenrechten, wapenhandel en vrijhandelsakkoorden.

Aan Pascal Walrave vraagt hij hoe het met die problematiek omgaat en hoe de samenwerking FIT-AWEX verloopt, gezien het verschil in politieke standpunten binnen België. Ook voor Wies De Graeve moeten die standpuntverschillen meespelen.

In de VN blijkt duidelijk dat er grote verschillen zijn in visies in en op de wereld heeft Marleen Steenbrugghe gezegd. Te vaak wordt vergeten dat de Europese visie niet overal gedeeld wordt. Een andere visie kan conflicterend zijn, maar niet per se fout. Hoe evolueert de wereldwijde opinie over de Europese mensenrechtenvisie? Wordt die als neokolonialistisch ervaren? Hij leest in tal van publicaties dat de rest van de wereld het soms wel gehad heeft met het belerende vingertje van Europa of de westerse wereld in het algemeen. Heeft de vertegenwoordiger bij de VN die ervaring ook? Heeft de Cairoverklaring over de mensenrechten van de OIS, gebaseerd op de sharia, invloed op de werking van de VN-Mensenrechtenraad? Zo ja, welke?

2.2. Tussenkomst van Orry Van de Wauwer

Orry Van de Wauwer vraagt aan alle sprekers hoe het Vlaams Parlement, dat heel wat resoluties over deze aangelegenheden aanneemt, de mensenrechtensituatie in totalitaire regimes als het Afghaanse, kan beïnvloeden. Er wordt soms gesuggereerd om het lokale middenveld te steunen in plaats van via de overheid te werken en zo dat regime erkenning te verschaffen.

Hoe moet een overheid optreden tegen bedrijven die investeren in landen die zich schuldig maken aan mensenrechtenschendingen, of zelfs die regimes in stand houden?

De score van de mondiale index van het Freedom House wordt elk jaar slechter, maar het meest verontrustende is dat democratische staten steeds minder impact hebben. Hoe kunnen democratieën, begaan met mensenrechten, het tij te keren? Wat zijn de voorwaarden en succesfactoren voor een effectief mensenrechtenbeleid? Welke drukkingsmiddelen hebben wel impact en welke hebben geen impact? Lokale lgbtqi+-organisaties in regio's waar rechten geschonden worden, vroegen bijvoorbeeld om zusterstedenbanden niet te verbreken om de dialoog open te houden. Sommige academici stellen dat de aanpak van corruptie en het versterken van de rechtsstaat automatisch zou leiden tot meer burgerlijke vrijheden. En dat het beter is daarop in te zetten dan expliciet te wijzen naar schending van rechten van de lgbtqi+-gemeenschap.

Westerse democratieën zijn economisch vaak te afhankelijk van landen die zich bezondigen aan mensenrechtenschendingen. Zo willen partijen of landen China niet aanspreken over mensenrechtenschendingen uit vrees voor de economische impact. Hoe kan er het best omgegaan worden met dat spanningsveld? Hoe de economische afhankelijkheid te verminderen?

Moet het beleid volgens Marleen Steenbrugghe en Wies De Graeve veeleer opteren voor een pragmatisch of een principieel mensenrechtenbeleid?

Hoe moeten volgens die twee sprekers de prioriteiten gesteld worden voor het verdelen van het Vlaamse mensenrechtenbudget?

Cd&v was geen vragende partij voor de uitstap uit Unia, maar heeft er wel alles aan gedaan om het Vlaamse Mensenrechteninstituut een sterke invulling te geven.

Gezien de taken, is de spreker ervan overtuigd dat het beter de bestrijding van discriminatie in Vlaanderen dient. Het landschap was al versnipperd, dit ene instituut zorgt voor een bundeling van de Vlaamse bevoegdheden. Om versnippering met de rest van het land tegen te gaan, komt er een eenheidsloket. Daarvoor zullen ook de nodige samenwerkingsakkoorden met federale instellingen worden afgesloten. Hij heeft wel oren naar het argument dat de geloofwaardigheid van België op het vlak van de mensenrechten erdoor zal afnemen. Net daarom is de evaluatie in 2026 heel belangrijk. Hij zal ervoor blijven ijveren dat het Vlaams Mensenrechteninstituut het buitenlandse imago versterkt en niet verzwakt. Dat zal ook een taak zijn voor de raad van bestuur van dat instituut. Over de samenstelling daarvan zijn er goede decretale regels.

Tot slot schaart hij zich achter het idee van een eigen mensenrechtenbeleid van FIT.

2.3. Tussenkomst van Staf Aerts

Staf Aerts heeft uit de antwoorden van FIT begrepen, maar ook van mensenrechtenorganisaties ter plaatse, dat de handelsmissie naar Egypte uitgebalanceerd was. Hij vond het eerder ongelukkig dat de minister binnen de paar dagen het omgekeerde communiceert. Dat Vlaanderen wel aanwezig was voor economie, niet voor klimaat, bracht de weloverwogen aanpak van FIT in diskrediet. Mensenrechten zijn niet gebaat bij dubbele standaarden, maar evenmin bij dubbele boodschappen. Aan DKBUZA en FIT vraagt hij hoe de regering geadviseerd wordt over haar mensenrechtenhouding en -uitspraken, over het bezoek aan een land of evenement. Of is dat de individuele keuze van de minister?

Op welke manier dragen de parlementaire resoluties over deze aangelegenheid bij tot de werking van de respectievelijke organisaties, wil hij weten. Is de symboolwaarde belangrijk genoeg? Hebben de sprekers suggesties om die te versterken?

Aan Marleen Steenbrugghe vraagt hij hoe de Raad van Europa impact heeft op het Vlaamse beleid.

Voorts denkt hij dat een duidelijk mensenrechtenbeleid van FIT zeker een meerwaarde zou zijn voor de een-op-eencontacten. Hoe denkt FIT daar zelf over en hoe denkt het over de zorgplicht van de Vlaamse bedrijven?

Tot slot nodigt hij alle aanwezigen uit om ervoor te ijveren dat het aantal aangesloten gemeenten bij het TruStone-initiatief stijgt. Zijn eigen gemeente Duffel is ondertussen ook toegetreden.

2.4. Tussenkomst van Emmily Talpe

Emmily Talpe wijst op de breedte van het mensenrechtendomein, vrouwen, lgbtqi+ enzovoort. Ze is met name bezorgd over de kentering in Europa. Voorts stelt ze de sprekers gerust dat de commissieleden hun controletaken ter harte nemen, zich terdege informeren en resoluties goedkeuren, ook al zijn die natuurlijk deels symbolisch.

Bij DKBUZA informeert ze of het rapport nog geactualiseerd wordt. Sinds 2020 is er immers al heel wat veranderd. Het document Mensenrechten en het Vlaams internationale beleid dateert van 2011, met een actualisatie in 2017 voor de periode tot 2020. Hoe worden de voorbije en komende jaren gecoverd? Wat houdt de interne vorming bij DKBUZA in?

Zij acht de vier mensenrechtengroepen te beperkt en vraagt zeker de vrouwenrechten en de lgbtqi+-gemeenschap als een aparte groep te beschouwen.

Wies De Graeve is scherp voor de inspanningen maatschappelijk verantwoord ondernemen van de bedrijven. Denkt FIT dat er op dat vlak nog stappen vooruit te zetten zijn? Zo ja, hoe? Haalt het agentschap daarvoor inspiratie uit opmerkingen van bedrijven, bijvoorbeeld op de webinars? Is er een update nodig van het boek dat binnenkort enkel online te verkrijgen is?

Hoe evalueert het agentschap de mondiale situatie? Ze vraagt voorts de naam van de MVIO-checkerwebsite. Ze informeert of België een kans maakt om lid te worden van de VN-Mensenrechtenraad.

Als burgemeester van de stad Ieper wil ze graag bekijken of haar stad tot het TruStone Initiative kan toetreden.

2.5. Tussenkomst van Annick Lambrecht

Annick Lambrecht vindt dat mensenrechten centraal moeten staan op de internationale agenda, in het buitenlandbeleid, in de ontwikkelingssamenwerking, maar ook in het handels- en veiligheidsbeleid.

Controle op de wapenhandel is een belangrijk onderdeel van het Vlaamse buitenlandbeleid. De manier waarop de regering daarmee omgaat, toont duidelijk aan hoe menens het haar is met de mensenrechten. Wordt DKBUZA daar actief bij betrokken?

Aan FIT vraagt ze of zich beperken tot informeren en sensibiliseren soms niet frustrerend weinig is bij grove mensenrechtenschendingen van Vlaamse bedrijven in het buitenland, tegen de arbeidsomstandigheden, leefbare lonen, bescherming van gezondheid van werknemers, kinderarbeid enzovoort.

Dat FIT een infosessie deed over de zorgplicht van bedrijven, doet haar vermoeden dat het agentschap daar achterstaat.

Dat Amnesty International zegt dat parlementaire acties nut hebben, doet haar tot slot deugd. Op hoe meer niveaus druk uitgeoefend wordt, hoe beter.

3. Antwoordronde

3.1. Antwoord van Delphine Delouvroy en Thomas Peeters

Delphine Delouvroy bedoelt met instemmingsdecreten de mensenrechtenverdragen waar België, dus ook Vlaanderen, als verdragspartij bij aansluit en waarover het doorgaans periodiek rapporteert.

DKBUZA hanteert voor elk geval een aanpak op maat, dus ook softpower. Het is een belangrijke taak van de administratie om de regeringsleden te informeren over de stand van zaken in bepaalde landen, maar ook overzichten te maken van de belangen en de mensenrechtenschendingen. Het is de rol van het politieke niveau om te beslissen welke zendingen er plaatsvinden, wie er ontvangen wordt, met welke ambassadeur er overlegd wordt enzovoort.

Over heel wat mensenrechtenthema's is er overeenstemming in België: gender, seksuele en reproductieve gezondheid, lgbtqi+. Uiteraard zijn er soms meningsverschillen en wordt er gezocht naar een compromis. Op vlak van rapportages aan internationale organisaties, dus hoe bepaalde mensenrechtenverdragen toegepast worden, wordt er goed samengewerkt met de andere Belgische entiteiten. Ook voor de voorbereiding van de mondelinge dialogen is de samenwerking goed.

Thomas Peeters wijst erop dat de IAO al een paar keer heeft laten verstaan dat er in Qatar stappen vooruit gezet zijn op het vlak van arbeidsrechten voor gastarbeid.

Dat is uiteraard niet voldoende. In tegenstelling tot in andere golfstaten is in Qatar onder druk van het wereldkampioenschap voetbal het kafalasysteem afgeschaft. Ook de vrijlating van Ahmed Samir Santawy is een voorbeeld van wat softpower vermag, niet van Vlaanderen alleen maar van tal van partijen en actoren samen. Of dat voldoende is, laat hij in het midden. Ook de geopolitiek en realpolitik van economische belangen, zoals de levering van gas, zullen blijven spelen.

Vlaanderen kan weinig doen om totalitaire regimes te beïnvloeden, maar het kan wel zijn steun tonen en hard maken door democratische krachten te steunen zoals het onder andere doet voor de Wit-Russische democratische krachten. De minister-president heeft bijvoorbeeld een kantoor ter beschikking gesteld en steunt het mensenrechtencentrum financieel.

Delphine Delouvroy zegt dat de nota van 2011, als mededeling aangenomen door de regering, in 2017 herbevestigd is. Daar was dan toen wel het rapport aan gekoppeld met een terugblik en een vooruitblik. Momenteel is een nieuw rapport of nota niet gepland. Om op de hoogte te blijven, suggereert ze de parlementsleden zeker de website en de sociale media van het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken te volgen.

De interne vorming is een onderdeel van de permanente vorming voor iedere ambtenaar, aangevuld met specifieke onderdelen. Zo staat er in het kader van de diplomatieke academie een vorming gepland voor het diplomatiek personeel in het buitenland over lgbtqi+.

De controle op strategische goederen heeft een component militair materiaal, maar vooral een grote dualusecomponent. De dienst Controle Strategische Goederen maakt deel uit van het departement, dus de contacten verlopen goed. Mensenrechten zijn een belangrijke afweging bij het al dan niet toekennen van een vergunning.

Volgens *Thomas Peeters* bekijkt DKBUZA van land tot land wat de beste aanpak is, waarbij men kan focussen op specifieke domeinen zoals de rechten van de lgbtqi+-gemeenschap of inzetten op de versterking van de rechtsstaat. Vlaanderen subsidieert het middenveld en de lgbtqi+-organisaties, maar informeert ook bij hen naar de beste aanpak.

Het departement tracht met een brede kijk de meest gepaste aanpak te detecteren. Tot slot dankt hij voor de steun voor het TruStone Initiative.

3.2. Antwoord van Pascal Walrave

Pascal Walrave zegt dat FIT zich niet opwerpt als een moreel kompas van de bedrijven. Wel informeert en sensibiliseert het over de juridische normen. Om een subsidie te krijgen van FIT moet een bedrijf de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen onderschrijven. Het agentschap hanteert dus eerder een pragmatische dan een rechtlijnige aanpak.

De Qatar Investment Authority, een beursgenoteerd bedrijf, is het negende grootste 'sovereign wealth fund' (staatsbeleggingsfonds) ter wereld en bezit meer dan 10 procent van Volkswagen. Het niet altijd eens zijn met wie een beursgenoteerd bedrijf bezit, hoort tot het systeem. De staatsbeleggingsfondsen, waaronder nogal wat uit het Midden-Oosten, hebben flink wat invloed op de reguliere economie. Ook Vlaanderen is dus voor bepaalde aspecten afhankelijk van andere landen. Daarom vindt FIT het een goede zaak dat Europa nadenkt over een nieuw industrieel beleid, met een grotere eigen productiecapaciteit.

FIT is voor vrijhandelsakkoorden en betreurt dat AWEX dat niet altijd is. Er zijn nog akkoorden die Vlaanderen al goedgekeurd heeft en Wallonië niet. Nochtans kan Canada er bezwaarlijk van beticht worden om tegen de mensenrechten te zijn.

Ministers stellen vragen over mensenrechtensituaties doorgaans aan DKBUZA. FIT geeft zo nodig input. Op wat de ministers ermee doen, heeft de administratie weinig invloed.

Samenwerking voor opleiding gebeurt zeker, bijvoorbeeld voor de diplomatieke academie. Ook het personeel van FIT zal de genoemde opleiding kunnen volgen.

Voor mensenrechten zijn er zoals voor veel zaken koplopers nodig, voorbeeldbedrijven. De Colruyts van deze wereld die een engagement tonen dat verder gaat dan louter het financiële, zijn een inspiratiebron voor andere. FIT toont die voorbeelden in zijn seminaries en wijst erop dat maatschappelijk verantwoord ondernemen ook voordelen biedt, al is het maar om leverancier te blijven aan bedrijven als Colruyt.

FIT is uiteraard niet te vinden voor grove schendingen van de mensenrechten, antwoordt de spreker aan Annick Lambrecht. Het heeft ook het aantrekken van buitenlandse investeringen als taak. Die bedrijven worden op de hoogte gebracht van de inlandse wetgeving. Dat neemt niet weg dat er af en toe uitschuivers zijn. FIT gaat dan met die bedrijven praten. Dat deed het bijvoorbeeld met Chinese investeerders die problemen hadden met de sociale inspectie.

3.3. Antwoord van Marleen Steenbrugghe

Marleen Steenbrugghe zegt dat de universaliteit van de mensenrechten vaak besproken wordt. De westerse landen krijgen zelfs in de plenaire vergadering vaak het verwijt dat mensenrechten een westers concept zijn, dat ze zich schuldig maken aan neokoloniaal en imperialistisch gedrag, maar dat argument wordt doorgaans enkel aangehaald door meer autocratische totalitaire regimes zoals Venezuela, China en Eritrea, die geen internationaal toezicht wensen, en veel minder door de zogenaamde 'middleground countries'.

De negen mensenrechtenverdragen dateren van de jaren zestig en zeventig. Ondanks de blokken worden de meeste mensenrechtenresoluties nog steeds aangenomen bij consensus, vooral voor de thematische resoluties is de basis solide. Uiteindelijk wil iedereen een dak boven zijn hoofd, toegang tot schoon drinkwater, gezondheidszorg, onderwijs, vrije meningsuiting ook op de sociale media enzovoort. Over de Cairoverklaring van 1990 valt inderdaad wel een en ander te zeggen. Anderzijds is het wel zo dat de universaliteit van de mensenrechten in 1993 op de VN-wereldconferentie over de mensenrechten wel opnieuw bevestigd is, ook door alle landen die de Cairoverklaring ondertekend hadden.

Bij de landenspecifieke resoluties ligt het vaak moeilijker omdat er geopolitieke overwegingen spelen.

Daarnaast wijst ze erop dat de blokken niet monolithisch zijn, met uitzondering van de EU dan. In de Afrikaanse groep zijn de verschillen veel groter. Zo heeft Zuid-Afrika een bijzonder progressieve grondwet. Sommige Latijns-Amerikaanse landen zijn grote verdedigers van de democratie vanwege hun geschiedenis. Die zijn vaak bondgenoten van de EU. In de Aziatische groep zitten landen als Japan, Zuid-Korea, Australië, de Marshalleilanden. Soms zijn er goede redenen om samen te werken met de OIS. Als er bijvoorbeeld een resolutie aangenomen wordt over Afghanistan, is de kans dat de Taliban luistert groter als ook de OIS-groep en zeker Pakistan ze mee goedkeurt. Hetzelfde geldt voor resoluties over Myanmar: als China ermee instemt, heeft een resolutie meer impact.

In de tweespalt pragmatisch-principieel is er inderdaad geen aanpak die voor elk land of elke kwestie geldt. De Mensenrechtenraad in Genève en de VN-hoge commissaris voor de Mensenrechten voeren hun taken relatief principieel uit. Van de humanitaire organisaties van de VN of van bijvoorbeeld UNICEF of de Wereldgezondheidsorganisatie, voor wie toegang cruciaal is, kan evenwel niet verwacht worden dat ze de mensenrechten uitspelen in hun bilaterale contacten. Het gaat hen om gezondheidszorg, bijvoorbeeld het vaccineren van kinderen over de hele wereld.

De Raad van Europa is voor de permanente EU-vertegenwoordiging een nuttige bron met zijn resoluties, studies, aanbevelingen enzovoort. Het voordeel is dat de raad veel meer lidstaten heeft dan de EU. De rechtspraak van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden is ook een goudmijn. De kracht van de EU is dat het vergevorderd is in haar wettelijke en juridische kader ter bescherming van de mensenrechten. Dat kader is bruikbaar om in de VN aan normsetting te doen. Veel staten kijken daarnaar. De Permanente Vertegenwoordiging houdt de resoluties van het Europees Parlement in het oog en werkt daarmee. Zij geven immers aan wat er leeft bij de lidstaten. Momenteel zijn er evenveel kandidaten als er plaatsen zijn in de Mensenrechtenraad. De meeste kandidaturen zijn enkele jaren vooraf bekend. Dus is de kans voor België om verkozen te geraken, reëel.

3.4. Antwoord van Wies De Graeve

Wies De Graeve zegt dat de universaliteit van de mensenrechten juridisch gewaarborgd is in verdragen en in het charter van de VN, dat in 1993 herbevestigd is, maar ook blijkt in waarden die over de hele wereld in verschillende culturen en tijdvakken belangrijk geweest zijn zoals rechtvaardigheid, gerechtigheid en solidariteit. Doorgaans komen verwijten van plegers van mensenrechtenschendingen, nooit van slachtoffers. Regimes en gezagsdragers zijn helaas niet altijd de vertegenwoordiger en de spreekbuis van de bevolking en het middenveld. Dat AI in meer dan zeventig landen actief is, illustreert ook de universaliteit van de mensenrechten, waarmee de spreker niet zegt dat discussies altijd gemakkelijk zijn. Het werk is nooit af. Hij roept op om zich niet te laten meeslepen om de mensenrechten in vraag te stellen of te relativeren.

Voorts vindt hij dat men zich niet te veel moet laten meesleuren in de tegenstelling pragmatisch-principieel. De mensenrechten zijn niet opgesteld in de jaren zestig rond een kampvuur door enkele geïsoleerde idealisten, maar in 1948, na de Tweede Wereldoorlog, door diplomaten en politici die een zwarte tijd meegemaakt hadden. Ze zijn fundamenteel geweest voor de grootste projecten in de voorbije decennia, onder meer de VN en de EU. Dat mensenrechten zweven en realpolitik en geopolitiek primeren, mag geen argument zijn. Ze moeten verzekerd worden in het hart van alle dynamieken. Dat is niet gemakkelijk en vergt pragmatisme, maar zeker beleidsmakers moeten zich op koers laten houden door dat moreel kompas.

Er is geen enkele tegenstelling tussen economische samenwerking en mensenrechten. Dat kan in tegendeel een positieve dynamiek teweegbrengen. Ook de economische regels zijn internationaal duidelijk. Overheden hebben een grote autoriteit en verantwoordelijkheid in het respect en de promotie van mensenrechten maar bedrijven hebben dat evenzeer, zeker gezien hun macht, lokaal, nationaal en internationaal. Als ze bijdragen tot mensenrechtenschendingen, mogen en moeten ze ter verantwoording geroepen worden. Straffeloosheid voor politieke verantwoordelijken, maar ook voor bedrijven, is de belangrijkste ondergravende factor voor mensenrechten. Het is de taak van de overheden om regelgevingen daarover vorm te geven, bijvoorbeeld de gepaste zorgvuldigheid wettelijk te verankeren, maar ook een gelijk speelveld te verzekeren.

Hij is niet zozeer scherp voor FIT. Het is in eerste instantie de rol van de beleidsmakers, het parlement, de regering om de lijnen uit te zetten, een kader en kompas aan de administratie te geven. Aangezien Vlaanderen buitenlands bevoegd is voor zijn binnenlandse bevoegdheden, heeft het met het economische beleid een belangrijke hefboom om het verschil te maken voor de mensenrechten.

Tips om invloed uit te oefenen gaf hij al in zijn uiteenzetting: geen dubbele standaarden, consequent zijn, luisteren naar en steunen van middenveldactoren, kampioen en pleitbezorger zijn in (internationale) samenwerking, prioriteit geven aan mensenrechten boven andere belangen.

Prioriteiten stellen is moeilijk, maar kan een verantwoorde beleidskeuze zijn. De prioriteiten doodstraf, kinderrechten en discriminatie zijn ook federale prioriteiten, wat versterkend kan werken. Vooral mainstreaming is belangrijk. Alsook moet voor elk beleid het 'do no harm'-principe doorwegen. Het Vlaamse beleid mag op geen enkele wijze bijdragen tot mensenrechtenschendingen. Vandaar opnieuw het belang van het afdwingen van de gepaste zorgvuldigheid.

Over wie het best bevoegd is waarvoor, heeft AI niet per se een standpunt, dus ook niet over de wapenhandel. Ook hier dringt het aan op samenwerking en afstemming en vermijden van blinde vlekken. AI is bijzonder kritisch voor de Waalse overheid en voert al jaren campagne tegen haar onaanvaardbare vergunningsbeleid. Het heeft de Waalse overheid trouwens voor de rechter gedaagd, met name voor inbreuken tegen de gepaste zorgvuldigheid. De federale minister van Buitenlandse Zaken riep enkele jaren geleden openlijk op voor een embargo tegen Saoedi-Arabië. Vlaanderen ging akkoord, een andere regio niet. Dat is dus geen slagkrachtig buitenlands beleid over een van de kernmensenrechten.

AI zal kritisch en met belangstelling kijken naar de ontwikkeling van het Vlaamse Mensenrechteninstituut. Het is bezorgd over afstemming, integratie, samenwerking en vraagt de verantwoordelijkheid niet louter bij de raad van bestuur van een dan nog nieuwe instelling te leggen. Politieke initiatieven zijn nodig.

Parlementaire discussies en resoluties zijn zeker nuttig. Een van de grootste bedreigingen van slachtoffers is niet gezien en niet gehoord te worden. Als het licht er niet op schijnt, gebeuren de meest wrede dingen. Geen enkel regime is een eiland. Elk regime is dus gevoelig voor politieke druk als die groot genoeg is. Dat alle beleidsniveaus de neuzen in dezelfde richting hebben, kan daartoe bijdragen.

Cathy COUDYSER,
voorzitter

Annick LAMBRECHT
Orry VAN DE WAUWER,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AI	Amnesty International
AWEX	Agence Wallonne à l'Exportation et aux Investissements
BUPO	Internationaal verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten
DKBUZA	Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken
FIT	Flanders Investment & Trade
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
lgbtqi+	lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex, plus
MVIO	maatschappelijk verantwoord internationaal ondernemen
MVO	maatschappelijk verantwoord ondernemen
ngo	niet-gouvernementele organisatie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OIS	Organisatie voor Islamitische Samenwerking
UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/AIDS
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNRWA	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East
VN	Verenigde Naties
WEOG	Western European and Others Group